

Sylaby Lexikológia I

Vyučujúca	Mgr. et Mgr. Soňa Rešovská, PhD. sona.resovska@unipo.sk
Kód predmetu	1ISMK/U2LEX1/22
Typ predmetu	seminárne cvičenie
Študijný odbor	učiteľstvo a pedagogické vedy
Študijný program	slovenský jazyk a literatúra v kombinácii
Stupeň štúdia	Bc.
Ročník	2.
Rámcová časová špecifikácia	letný semester akad. r. 2024/2025
Časová dotácia	2 hod. týždenne spolu za semester 26 hodín
Spôsob ukončenia predmetu	priebežné hodnotenie
Počet kreditov	2
Ďalšie informácie	https://e.ff.unipo.sk/ kurz USjL – Lexikológia I.

Požiadavky na udelenie kreditov

• Podmienky absolvovania predmetu z hľadiska dochádzky určuje *Študijný poriadok PU* (najmä povinnosť zúčastniť sa na výučbe v celom rozsahu a ospravedlniť každú neprítomnosť na výučbe). V prípade tohto predmetu preto bude akceptovaná ospravedlnená neúčast' v rozsahu max. 2 seminárne dvojhodinovky. V prípade vymeskania viac hodín je potrebné situáciu riešiť s vyučujúcou individuálne. **Táto podmienka sa uplatňuje aj v prípade dištančnej výučby, ktorá predpokladá aktívne zapájanie sa do vyučovacieho procesu na seminári. Prípady, keď je študent pripojený, no po vyzvaní nereaguje (s výnimkou aktuálnych technických problémov), sa vyhodnocujú ako absencia.**

• Na každú seminárnu hodinu musí prísť študent **pripravený** (tzn. mať **preštudované**) študijné materiály k jednotlivým témam zverejnené na webstránke kurzu v Moodli). Nepripravený študent sa na seminári nemôže zúčastniť a bude mu udelená absencia. Obsahom seminárnych cvičení bude praktické precvičenie lexikálnych javov, ktoré sú preberané aj na prednáškach *Kapitoly z lexikológie I*, a to na základe cvičení zverejnených v Moodli. Účasť na uvedených prednáškach ako doplnenie (a uľahčenie) prípravy na semináre sa odporúča.

• Úspešné absolvovanie **priebežných testov** v kurze v Moodli. Testy sú dostupné každý týždeň (ak vyučujúca neoznámí inak) od stredy 18:00 príslušného týždňa do pondelka 18:00 nasledujúceho týždňa. Test k príslušnej téme je dostupný iba v daný týždeň a spätne sa neotvára. V nevyhnutných prípadoch je možné čas na jeho riešenie predĺžiť na základe žiadosti komunikovanej pred uzavretím testu. Bodovanie každého minitestu sa bude uskutočňovať na základe tohto kľúča:

%	body
100,00 – 87,50	3
87,49 – 75,00	2,5
74,99 – 62,5	2
62,49 – 50,00	1,5
49,99 % a menej	0

- Úspešné absolvovanie **zápočtového testu na konci semestra** (na min. 50 %).

Výsledná známka za predmet bude pozostávať z tohto komplexného bodového ohodnotenia:

	max.	min.
Domáca príprava – priebežné testy	30	15
Zápočtový test	70	35
Počet bodov za semester	100	50

Výsledné hodnotenie:

A	100,00 – 90,00 % úspešnosť
B	89,99 – 80,00 %
C	79,99 – 70,00 %
D	69,99 – 60,00 %
E	59,99 – 50,00 %
FX	49,99 % a menej

Program

1. týždeň (18. – 19. 2. 2025)

Organizácia predmetu. Predstavenie študijnej literatúry. Spôsob hodnotenia prostredníctvom testov v prostredí Moodle. Úvod do lexikológie. Predmet lexikológie. Vzťah lexikológie k iným lingvistickým disciplinám. Základné pojmy a termíny: slovo, syntetická a analytická lexéma, syntetický a analytický gramatický tvar.

2. týždeň (25. – 26. 2. 2025)

Úvod do lexikológie

Základné pojmy a termíny (pokračovanie): lexika (lexikálna zásoba), lexéma a lexia. Lexéma ako jazykový znak. Štruktúra lexiky. Vlastnosti lexiky. Úvod do lexikálnej motivácie.

3. týždeň (4. – 5. 3. 2025)

Lexikografia

Lexikografická terminológia a typológia slovníkov. Významné slovníkové projekty po r. 1945. Normatívne slovníky. *Krátky slovník slovenského jazyka* – štruktúra hesla, problematika kvalifikátorov, typy výkladov. *Slovník súčasného slovenského jazyka* – komplexný slovník, dôraz na lexikálny štandard, funkčné kvalifikátory.

4. týždeň (11. – 12. 3. 2025)

Paradigmatická motivácia

Lexikálna paradigmatica. Typy lexikálnych paradigiem a ich fungovanie v systéme a v komunikácii. Onomaziologicko-lexikálna paradigma, synonymická paradigma, antonymická paradigma, homonymická paradigma, paronymická paradigma, konverzívna paradigma.

5. týždeň (18. – 19. 3. 2025)

Slovotvorná motivácia I.

Slovotvorná motivácia ako základný faktor členitosti lexikálnej zásoby. Slovtvorná motivácia ako proces a výsledok procesu: Motivačný cyklus. Demotivácia a demotivačný cyklus. Genetická a synchronná motivácia. Motivovanosť a nemotivovanosť ako dva krajné póly motivačného cyklu. Remotivačné procesy. Slovtvorná motivácia ako vzťah: Motivant a motivát (motivačná dvojica). Pravidlá na stanovenie smeru motivácie. Základné typy slovotvornej motivácie. Slovtvorná parafráza ako pomoc na zistenie motivantu.

6. týždeň (25. – 26. 3. 2025)

Slovotvorná motivácia II.

Derivatéma – základná jednotka derivatológie. Derivatéma a jej typy. Formálna štruktúra derivatémy ako konštituent slovotvornej formy. Vzťah morfématickej a slovotvornej formy derivatémy. Slovotvorný základ derivatémy – typovosť a variantnosť. Druhy slovotvorných základov. Druhy slovotvorných formantov. Slovotvorné spôsoby a postupy.

7. týždeň (1. – 2. 4. 2025)

Slovotvorná motivácia III.

Derivačné postupy: sufixácia, prefixácia, transflexia, reflexivizácia, konfixácia. Slovotvorný vzorec derivátov. Slovotvorné alternácie.

Kompozičné postupy: nevlastná kompozícia (juxtapozícia), vlastná (čistá) kompozícia, kompozično-derivačné postupy. Slovotvorný vzorec kompozít.

8. týždeň (8. – 9. 4. 2025)

Slovotvorná motivácia IV.

Slovotvorná paradigmatica – slovotvorné útvary I. Rovnakokoreňové slovotvorné útvary – slovotvorný rad, slovotvorná paradigma, slovotvorné hniezdo. Lexikografické zachytenie slovotvorných hniezd v Slovníku koreňových morféme v slovenčine.

9. týždeň (15. – 16. 4. 2025)

Slovotvorná motivácia V.

Slovotvorná paradigmatica – slovotvorné útvary II. Rôznokoreňové slovotvorné útvary: slovotvorný typ, onomaziologická kategória, typ onomaziologickej kategórie.

10. týždeň (22. – 23. 4. 2025)

Slovotvorná motivácia VI.

Obsahová stránka (onomaziologická štruktúra) derivatémy. Onomaziologická báza, onomaziologický príznak, onomaziologický spoj. Onomaziologická štruktúra derivátov a kompozít. Vzťah medzi lexikálnym a slovotvorným významom.

11. týždeň (29. – 30. 4. 2025)

Sémantická motivácia

Obsah a význam LJ. Vymedzenie lexikálneho významu. Lexikálny význam (seméma) ako výsledok semiózy (znakotvorného procesu). Multisémia. Polysémia. Kosémia. Typy polysémie: (a) intenzno-extenzná, (b) transpozičná. Hierarchia semém v polysémickej LJ, sémantická derivácia: motivujúca a motivovaná seméma, radiálna, reťazová a radiálno-reťazová polysémia, paralelné semémy – kosémia, enantiosémia. Polysémia a homonymia.

12. týždeň (6. – 7. 5. 2025)

Morfologická motivácia a opakovanie.

Slovnodruhovové prechody. Transkategorizačné typy.

13. týždeň (13. – 14. 5. 2025)

Záverečný test.

Povinná študijná literatúra:

- FURDÍK, J.: Teória motivácie v lexikálnej zásobe. Košice: Vydavateľstvo LG 2008.
- OLOŠTIAK, M.: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: FF PU 2011.
- OLOŠTIAK, M.: Lexikálna paradigmatica, sémantika a kombinatorika. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017, 118 s. Dostupné online: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak10>
- OLOŠTIAK, M.: Slovtvorba, slovnodruhovú prechody, preberanie a skracovanie lexém. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, 2017, 120 s. Dostupné online: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak11>
- OLOŠTIAK, M. – OLOŠTIAKOVÁ, L.: Morfematika a slovtvorba slovenčiny. Prešov: FF PU 2018. Dostupné online: <http://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak22>
- OLOŠTIAK, M.: Študijné materiály z lexikológie. Zverejnené na internete: <https://e.ff.unipo.sk/>
- OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: Slovník slovtvorných prostriedkov v slovenčine. Prešov: FF PU 2021. Dostupné online: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Olostiak24>
- SOKOLOVÁ, M. – OLOŠTIAK, M. – IVANOVÁ, M. a kol.: Slovník koreňových morfémy slovenčiny. Prešov: FF PU 2005 (2. vyd. 2007; 3. vyd. 2012).

Ďalšia odporúčaná literatúra:

- DOLNÍK, J.: Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 2003.
- DOLNÍK, J.: Súčasný slovenský jazyk. Lexikológia. (Seminárne cvičenia.) 3. vyd. Bratislava: Univerzita Komenského 1999.
- Encyklopédia jazykovedy. Red. J. Mistrík. 1. vyd. Bratislava: Obzor 1993 (heslá z oblasti lexikológie, lexikálnej sémantiky, frazeológie a slovtvorby).
- FURDÍK, J.: Slovenská slovtvorba. (Teória, opis, cvičenia.) Ed. M. Ološtiak. Prešov: Náuka 2004.
- FURDÍK, J.: Slovtvorná motivácia a jej jazykové funkcie. 1. vyd. Levoča: Modrý Peter 1993.
- HORECKÝ, J. – BUZÁSSYOVÁ, K. – BOSÁK, J. a kol.: Dynamika slovnej zásoby súčasnej slovenčiny. 1. vyd. Bratislava: Veda 1989.
- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala, M. Pisárčiková. 4. vyd. Bratislava, Veda 2004.
- OLOŠTIAK, M. (ed.): Kvalitatívne a kvantitatívne aspekty tvorenia slov v slovenčine. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove 2015.
- ONDRUS, P. – HORECKÝ, J. – FURDÍK, J.: Súčasný slovenský spisovný jazyk. Lexikológia. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1980.
- SOKOLOVÁ, M. – MOŠKO, G. – ŠIMON, F. – BENKO, V.: Morfematický slovník slovenčiny. Prešov: Náuka 1999.
- Synonymický slovník slovenčiny. Red. M. Pisárčiková. 2. vyd. Bratislava: Veda 2004.